

TÜRK BASININA GÖRE, MAHMUT MAKAL'IN "BİZİM KÖY" İSİMLİ ESERİNİN 1950 SEÇİM PROPAGANDALARINA ETKİSİ

Dr. Öğr. Üye. Onur ÇELEBİ*

ÖZ

Türkiye Cumhuriyeti'nde Mustafa Kemal Atatürk ve İsmet İnönü devirlerinde çok büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Ancak bu gelişme şehirlerde olduğu kadar köy yaşamına intikal ettirilememiştir. Köy ile şehir, zeytinyağı ile su gibi birbirinden ayrı durmuşlardır. Bir köy öğretmeni olan Mahmut Makal'ın 'Bizim Köy' isimli eseri de bu aksaklığı gidermek için gerekli olan teşhis görevini yerine getirmiş ve Anadolu'daki köy yaşamını tüm çıplaklığı ile ortaya koymuştur. Ancak sorgulama ve eleştiri kültürünü tam anlamı ile içine sindirememiş toplumlarda yaşanan hastalık burada da görülmüştür. Makal'ın eseri, tedavi için teşhis ya da yapıcı bir eleştiri olarak değil de bir kısım bürokrat tarafından hükümeti ve devleti yıpratıcı hatta yıkıcı bir eylem olarak değerlendirilmiştir. Üstelik bu dönemde çok partili siyasi hayata geçilmesi ve Mahmut Makal'ın 'Bizim Köy' isimli eserinin de genel seçimlere az bir süre kala yayımlanmış olması çalışmanın siyasi partilerce politik bir malzeme olarak değerlendirilmesine sebep olmuştur. Makal, iktidar çevreleri tarafından eleştirilip bir tür cezaya çarptırılmak istenirken muhalefet kanadı tarafından ise ileri sürdükleri iddiaların somut göstergesi olarak sunulmuştur.

Bu çalışmada edebi bir eserin akisleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada; dönemin süreli yayınları temel alınmış, telif eserlerden de istifade edilmiştir. Edebi bir eserin günlük siyaset üzerinde etkisi olabilir mi? Gerçekleri söylemek milli birlik ve bütünlüğe zarar verir mi? Basın ve kamuoyu yargı kararını etkileyebilir mi? Biçimindeki sorulara cevap aranmıştır. Çalışma sonucunda sosyolojik temelli edebi bir eser olan 'Bizim Köy'ün siyaset ve toplum hayatı üzerinde olumlu etkide bulunduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Mahmut Makal, Bizim Köy, basın, eğitim, köy

ACCORDING TO THE TURKISH PRESS, THE EFFECT OF MAHMUT MAKAL'S WORK CALLED "OUR VILLAGE" ON 1950 ELECTIONEERING

ABSTRACT

The Republic of Turkey, has progressed very rapidly in times of Mustafa Kemal Atatürk and İsmet İnönü. However, this development could not be transferred to village life as much as in cities. Village and city stand apart from each other like olive oil and water. "Our Village" by Mahmut Makal, tells about a village teacher, also fulfilled the diagnostic task required to eliminate this problem and revealed the village life in Anatolia with all its nudity. However, the disease experienced in societies, which is not being able to fully absorb the culture of questioning and criticism was also seen here. The work of the article was not considered as a diagnosis or a constructive criticism for treatment, but was considered by some bureaucrats as an abrasive or even destructive act of the government and the state. Moreover, the transition to a multi-party political life in this period and the publication of Mahmut Makal's work "Our Village" a short time before the general elections caused the study to be evaluated as a political material by political parties. While the article was criticized by the ruling circles and wanted to be punished, it was presented by the opposition wing as a concrete indicator of their allegations.

In this study, the flows of a literary work are tried to be revealed, and periodicals of the time were taken as a basis, and copyrighted works were also used. Questions such as; Could a

* Yozgat Bozok Üniversitesi/Fen-Edebiyat Fakültesi/Tarih Bölümü/Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, celebi_sentez@hotmail.com, 0000-0002-1151-8492

literary work have an impact on daily politics? Does telling the truth harm national unity and integrity? Can the press and the public influence the judicial decision? Were tried to be answered. As a result of the study, it was seen that "Our Village", which is a sociologically based literary work, had a positive effect on politics and social life.

Keywords: Mahmut Makal, Our Village, press, education, village

GİRİŞ

Tarih boyunca tüm toplumlar hızlı ya da yavaş bir şekilde değişim sürecinden geçmişlerdir. Bu değişimin hızını belirleyen temel faktör ise toplumu şekillendiren eğitim ve onun kalitesi olmuştur. Bu bağlamda köy ve köylü konusu Türkiye Cumhuriyeti'nde ilk yıllardan itibaren, devletin öncelikli meselelerinden biri haline gelmiş ve Cumhuriyet'in kurucu kadrosu köyden başlatılacak milli bir kalkınma hamlesi ile modernleşme yolunda önemli bir mesafe alınabileceğini düşünmüştür. Hükümeti bu düşünceye götüren iki önemli sebepten söz edebiliriz. Birincisi kültürel – siyasal planda olup, inkılâpların toplumun yüzde seksenini oluşturan köylülerden başlamak üzere şehirlere doğru yayılması ve kökleşmesini sağlamak; ikincisi ise yine köylüyü canlandırarak maddi ve manevi kalkınma davasında onlara yapıcı bir rol yüklemektir. Burada temel düşünce, Türk milletinin geleceğinin Türk köylüsünün kalkınmasına bağlı olduğu fikridir. Dolayısıyla yeni devletin modernleşme yolunda uygulamaya koyduğu ilk politikalar köyle ilgilidir.

Köyün eğitim yolu ile kalkındırılmasına yönelik Cumhuriyet dönemindeki ilk çalışma, 1926 yılında Kayseri ve Denizli'de öğretmen yetiştirmek amacıyla "Köy Muallim Mektepleri"nin açılması olmuştur. Yaklaşık 6 yıl eğitim öğretim veren bu okullar, 1933 yılında diğer öğretmen okullarından bir farkı olmaması gerekçesi ve eğitimde ikiliğe düşüldüğü düşüncesi ile kapatılmıştır. Böylece köye öğretmen yetiştirme konusunda yeni arayışlar tekrar başlamıştır. Bu sırada yeni bir uygulama olarak Köy Enstitülerinin öncüsü Köy Eğitimleri Projesi geliştirilmiştir. Özellikle nüfusu 400'den az olan köylerdeki öğretmen ihtiyacını karşılamak amacı ile askerliğini on başı ve çavuş olarak yapmış okuma yazma bilen askerlerin 6 aylık bir kurstan sonra eğitimci olarak 3 sınıflı köylere gönderilmesi ile köy çocuklarının eğitim sorununun hafifleyeceği düşünülmüştür. Bu projede eğitimcilerin eğitileceği yer olarak Eskişehir Çifteler seçilmiştir. Kısa bir süre sonra ise köy çocuklarının eğitim meselesini kökten halletmek için geniş çözümler aranmaya başlanmıştır. Bu amaçla 1937 yılında İzmir Kızıllı'da ve Eskişehir Mahmudiye'de, 1938 yılında ise Edirne Karaağaç'ta olmak üzere üç tane Köy Öğretmen Okulu açılmıştır. 1940 yılında ise Köy Enstitüleri'nin açılması ile bu okullar kapatılmıştır. Eğitim Projesi ve Köy Öğretmen Okulları'nın eksik kalan yanları tespit edilerek bunların giderilebileceği yeni kurum olarak Köy Enstitüleri görülmüştür. (Turan, 1999: 38-40; Gedikoğlu, 1971: 29,40; Yıldız - Akandere, 2017: 281-282; Akyüz, 2015: 392-393).

Toplumsal eşitlik, cumhuriyet hükümetlerinin önem verdiği bir ilke olmuştur. Bu prensibi yerine getirmek, köy ile kent arasındaki uçurumu kapatmak için Köy Enstitüleri'ne önemli bir misyon yüklenmiştir. Bir başka deyişle kuruluş felsefesi köye, kendi çocukları ile eğitim hizmeti götürmek olan bu sistem, köylünün aydınlanması adına önemli bir adımdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında, yukarıda ifade edildiği üzere, yurttaşlarının büyük bir kısmının köylerde yaşadığı ve eğitim olmadan

kalkınmanın olanaksız olduğu düşünülünce Köy Enstitülerinin kuruluş nedeni daha iyi anlaşılmaktadır. İyi düşünülmüş, özgün bir sistem olan Köy Enstitüleri'nde eğitim gören öğrenciler, köylerde doğup büyümüşlerdir. Pratikliğin ön planda olduğu, sorun çözme odaklı bir eğitim – öğretimden sonra mezun olan öğrenciler, genç öğretmen adayları olarak tekrar kökleri olan köylere eğitim vermeye dönmüşlerdir. Gittikleri yerde de köy halkını hor görmemiş, onlarla iç içe olmuşlardır. Zira ortak kültürden gelmek ve ortak bir dili konuşmak, geleneksel yapıdan kaynaklanan bir takım sorunlarla karşılaşmış olsalar da, köyde eğitim vermelerini kolaylaştırmıştır. (Tonguç, 1970: 222-270; Turan, 1999: 40-45; Akyüz, 2015: 394-395).

Görüldüğü üzere Köy Enstitülerinin en önemli özelliği köye ve köylüye özgü olmalarıdır. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenlerin köyde görev yapmaya başlamalarıyla köy gerçeği Türk kamuoyunda dikkat çekmeye başlamıştır. Zira Köy Enstitülerinden mezun olup, eğitim - öğretim faaliyetlerine başlayan öğretmenler içerisinde yazım dünyasına adım atanlar olmuştur. Enstitü mezunu öğretmenlerin bir kısmı, görev aldıkları köylerin şartlarını ve köylünün durumunu içlerinde var olan yazma hevesiyle kâğıda dökmüşler, eserleriyle önemli düşünsel katkılar sağlamışlardır. Böylece hem köy temalı edebiyatın doğmasına öncülük etmişler hem de köy gerçeğini, köyün toplumsal yaşamını dile getirerek ülke sorunlarını gözler önüne sermişlerdir. Bu akımın öncü ismi ise 'Bizim Köy' isimli eseri kaleme alan Mahmut Makal'dır.

Aslında köy temalı eserlerin Türk edebiyatına konu olmasının kökleri Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Örneğin Nabizade Nazım'ın 'Karabibik' (1890) isimli eseri, Türk edebiyatının ilk köy romanı olarak kabul edilmiştir. Ancak Köy Enstitüsü mezunu Mahmut Makal'ın 'Bizim Köy' isimli eserini yazıp yayımlanması Türk köyünün içten tanınmasına ve anlaşılmasına yönelik ilk çarpıcı ve dikkat çekici hareket olmuştur. 'Bizim Köy' aynı zamanda toplumsal gerçekçi edebiyatın başlamasına da öncülük etmiştir. Yani Makal'ın 'Bizim Köy' isimli eserinden önce köy edebiyatı ile ilgili kaleme alınan çalışmalar genellikle romantizm yönü ağır basan kurgusal eserlerdir. 'Bizim Köy' ile birlikte ise köy temalı gerçekçi ve topluma faydalı eserler kaleme alınmıştır. Makal'ın başlattığı toplumsal gerçekçi edebiyat akımını daha sonra başkaları da takip etmiştir. Makal ile birlikte Talip Apaydın, Fakir Baykurt, Kemal Bilbaşar, Dursun Akçam gibi Köy Enstitülü yazarlar bu akımda ana omurgayı oluşturmuşlardır. (Çavdar, 2008: 420; Karaman, 2010: 9; Akdağ, 2020: 105).

1. Mahmud Makal ve 'Bizim Köy'

1923'ten 1945 yılına kadar Türk siyasetinde Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)'nin iktidar koltuğunda olduğu tek partili rejim hüküm sürmüştür. Her ne kadar Türkiye Cumhuriyeti'nde 1924 tarihinde Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, 1930 tarihinde ise Serbest Cumhuriyet Fırkası kurulmuş olmasına karşın bu partiler uzun soluklu olmamış, arzu edilen siyasal çoğulculuk bir türlü sağlanamamıştır. Bu dönemde muhalefetin eksikliğinden de kaynaklanan bir takım nedenlerden dolayı CHP'nin ilkeleri devletin prensipleri haline gelmiş; parti politikaları denetimsizlikten dolayı giderek radikalleşmiş hatta bazı noktalarda baskıcı bir tavra bürünmüştür. 1945 tarihinde ise iç ve dış faktörlerin etkisiyle Türkiye'de çok partili sisteme geçiş için gerekli uygun ortam oluşmuş ve bunun sonucunda önce Milli Kalkınma Partisi (MKP) sonra da 1946 tarihinde Demokrat Parti (DP) kurulmuştur. Böylece Türkiye Cumhuriyeti'nde çok partili

sisteme geçilmiştir. Ancak çok partili dönemin ilk evrelerinde, yeni yeni filizlenmeye başlayan serbest eleştiri ve murakabe ilkesinin tecrübesizlikten ötürü bir kısım basın mensubu ve politikacı tarafından istismar edileceği ve bunun sonucunda da milli birlik ve bütünlük ilkesinin zarar göreceği endişesi tek parti kültürüyle yetişmiş bazı devlet adamlarında rahatsızlığa neden olmuştur. İktidar partisinin karşısındaki her muhalif hareket ya da unsur, içerisinde komünist taktikleri barındıran devletin varlığına göz diken milli iradeye karşı bir isyan girişimi olarak telakki edilmiştir (Çelebi, 2016: 31).

Mahmut Makal tarafından kaleme alınan ve 14 Mayıs 1950 genel seçimlerinden kısa bir süre önce yayımlanan 'Bizim Köy' isimli eser de iktidar kanadında büyük bir hoşnutsuzluğa neden olmuş ve eleştirilere maruz kalmıştır. Hükümetin köy politikasındaki başarısızlığını açık bir şekilde ortaya koyan 'Bizim Köy', içerisinde komünist taktikleri barındıran kökü dışarıda bir tür yıkıcı faaliyet olarak algılanmıştır.

Mahmut Makal, Niğde'nin Aksaray ilçesine bağlı Demirci köyünde 30 Haziran 1933 tarihinde dünyaya gelmiştir. 5 yaşında iken köylerindeki ilkokula başlayan Makal, ilk tahsilini 10 yaşında tamamlamış ve Konya Ereğlisi'ne bağlı İvriz Köy Enstitüsü sınavına girmiştir. 1943 yılında bu okulda okumaya hak kazanan Makal, enstitüde sanat ve edebiyat dergileri ile Türk ve dünya klasiklerini okuma fırsatını elde etmiştir. Yine bu dönemde Makal, edebiyat dünyasına şiirler yazarak adımını atmış ve şiirleri enstitü dergileri olan "İvriz, Ülkü, Yayla ve Ekekon"da yayımlanmıştır. (Kocabaş, 2018: 7).

1947 yılında 15 yaşında iken İvriz Köy Enstitüsü'nden mezun olan Makal, doğup büyüdüğü Demirci Köyü'ne bir gün uzaklıktaki Nurgöz (Nürgüz) köyüne öğretmen olarak atanmıştır. Enstitü'de öğrenci iken *Varlık* dergisinde yazıları yayımlanan Makal, öğretmen olduğunda da dergi ile bağlarını koparmamıştır. Öğretmenliği süresince köyü ve köylüyü gözlemleyerek, izlenimlerini notlarına aktarmıştır. Bu notlarını da *Varlık* dergisine ulaştırmıştır. Makal'ın iki yıl boyunca *Varlık* dergisine gönderdiği bu köy notları 1950 yılında 'Bizim Köy' adı altında kitaplaştırılmış ve geniş kesimler üzerinde sarsıcı bir etki yapmıştır. Yüzyıllarca yokluklar içinde kalmış köylü halkın çektiği sıkıntıları gözler önüne seren Makal, bir anda tüm basın ve kamuoyunun dikkatini üzerine çekmiştir. (Öner-Cumhuriyet-,17 Nisan 1950: 4; Eralp-Yeni Sabah-,10 Mart 1950: 2; Talu-Son Posta-,3 Nisan 1950: 2; Taşer-Zafer-,5 Nisan 1950: 4).

Makal 'Bizim Köy' isimli eserinde, 1940'lı yılların sonlarında Orta Anadolu'nun iki yoksul köyünde yaşananları ve bu yerleşim yerlerindeki köylülerin yaşam mücadelelerini gözlemlerine dayanarak gerçekçi sade bir dille anlatmıştır. Köylerden birisi yazarın doğup büyüdüğü kendi köyüdür. Diğeri ise yazarın köyüne on saatlik yürüme mesafesinde olan, öğretmenlik vazifesini yerine getirdiği köydür. Makal, 'Bizim Köy' isimli eserinde bu köylerdeki gözlemlerini belli başlı bölümler halinde okuyuculara aktarmıştır: İlkel teknoloji ile yürütülen tarım ve hayvancılık, sağlık sorunları, beslenme bozuklukları, devlet ile köylünün ilişkisi, kadınların yaşadıkları sıkıntılar, yanlış değer yargıları, din sömürüsü, işsizlik gibi konular eserde ele alınan temalardan sadece birkaçıdır. Eserdeki köylü ise yoksul, cahil, değişime kapalı, tutucu, aldatılmaya müsait, insana değer vermeyen, temizlikten haberi olmayan, kaderciler ve yarı kaygısı gütmeyen bir tip olarak sunulmuştur. (Makal, 1961: 5-109).

Esere göre köylü, geçim sıkıntısının dertlerini yaşamının her alanında hisseder. Bunu düzeltmek için ise ciddi bir çaba sarf etmez. Eldeki kıt kaynaklarının tükenmemesi onun için yeterlidir. Ancak bu durum değer yargılarının körelmesine neden olmuştur. Örneğin köylü için tezek pislik değil bir tür ganimettir. Köylüler bu ganimet için hayvanları takip eder, sonra da birbirleriyle kim ganimeti elde edecek diye kavga ederler. Daha vahimi ise hayvan hayatının insandan daha değerli görülmesidir. Temizlik konusunda da köylü iyi bir durumda değildir. Tuvalet ve banyo köy evlerinin neredeyse hiçbirinde yoktur. İşin ilginç ise hayvanlarla aynı çatı altında yaşayan köylü bundan rahatsızlık duymaz. (Makal, 1961: 8-9, 48-49). Öte yandan Makal'a göre köylü için hayattaki en önemli şey tarikat ve şeyh kavramlarıyla iç içe geçmiş yanlış din olgusudur. Köylünün inancına göre, köy halkı Allah'ı unuttuğu için Allah da onları kötü hasat ve soğukla cezalandırmıştır. Toprakta hasadını alamayan ve kışın sert geçmesinden yakınan köylü çareyi tarikatlara girmekte bulmuştur. Tarikata giren köylü elini eteğini dünyevi her şeyden çekerek, kendisini ibadete vermiştir. Yukarıda ifade edildiği üzere din, köylünün yaşamında hayati bir öneme sahiptir. Bu yüzden de köylünün gözünde dini kitap okuyan, namaz kılan, zikir eden kişi ermiş ve ahlaklıdır. Dini unsurlardan başka şeylerle uğraşmak ise insana fayda sağlamaz ve kişinin günaha girmesine neden olur. Bu düşünceye pozitif bilimlerle ilgili okunan kitaplarda dâhildir. Köylünün bu yöndeki düşünce sistemini düzeltmek ise Makal'a göre neredeyse imkânsızdır. (Makal, 1961: 71-72,93; Erbaş, 2019: 81).

Aslında Makal eserinde tüm kesimleri ve kurumları eleştirmiştir. Köyün ve köylünün kaderine terk edildiğini düşündüğü için bu geri kalmışlıktan dolayı öncelikle devlet yöneticilerini suçlamıştır. Sonra da devletin olmadığı yerde bu boşluğu doldurarak köyü ve köylüyü tahakküm altına alan tüm ağa ve hocalara yüklenmiştir. En nihayetinde de bu bozuk düzen içinde tüm olumsuzluklara gözünü kapatan, sesini çıkarmayan köylülere serzenişte bulunmuştur.

Makal'ın Bizim Köy isimli eserinden önce aydınların ve şehirli kesimin zihninde ve yazın dünyasında genel olarak herkesin mutlu olduğu ortasında dereler geçen, yeşillik meralarda hayvanların otladığı, güneşli tabiri caizse cennetten bir köşeyi andıran hayali köyler tasavvur edilmiştir. Makal ise eseri ile köylerin ilkel halini ve köylünün zor durumunu tüm çıplaklığı ile ortaya koymuştur. Görünmeyeni görünür, bilinmeyeni bilinir kılmıştır. Böylece köyün ve köylünün sorunlarına olan ilgi kamuoyunda birden bire artmış ve tartışılmaya başlanmıştır. Gerçekten de eser köy ve köylü gerçeğini yansıtmakta mıdır? Yoksa tamamen kurgusal mıdır? Şehirli aydın da eserde anlatılan köy tasvirleri karşısında şaşkındır. Şaşkınlığın nedeni ise "Anadolu köyleri bu derece geri kalmış olabilir mi?" şüphesinden kaynaklanmıştır. İktidar çevreleri içinse sorunun tek cevabı vardır. O da eserin köy ve köylü yaşamını küçümseyen gerçeklerden uzak tamamen kurgusal bir çalışma olduğu yönündedir.

Mahmut Makal'ın sade bir dille kaleme aldığı bu eser köy sorunlarına çözüm getirmemiştir. Ancak yüzyıllar boyunca biriken ve o ana kadar göz ardı edilen yanlışların yani köy gerçeklerinin gözler önüne serilmiş olması tüm sorumluluk sahibi kişilerin bir gaflet uykusundan uyanmasını sağlamıştır. Bizim Köy, aydınlar için özendirici, okuyucular ve yöneticiler için de uyarıcı olmuştur. Toplumun büyük bir kesimini oluşturan köylü kitlesinin ekonomik ve sosyal açıdan yükseltilmesi

sağlanmadıkça yeni bir uygarlıktan ya da ülke kalkınmasından söz edilemeyeceği fark edilmiştir.

2. 'Bizim Köy'ün Akisleri

Basına göre 'Bizim Köy' isimli eser halk tarafından büyük bir ilgi ile karşılanmıştır. Eserin kamuoyunu meşgul etmesinin temel nedeni ise ilk kez Anadolu köylerinin ve köylüsünün acıklı gerçek durumunun olduğu gibi tasvir edilip gözler önüne serilmesidir.

"Bu günlerde beni bir büyü gibi saran bir kitap okudum, son sayfayı çevirdikten sonra, onu ilk fırsatta yeniden okumaya karar verdim. Evet, kapağın arkasına konulan şu satırlara hak veriyorum: Varlık yayınları, size bu kitapla tamamıyla yeni ve orijinal bir eser sunuyor; ilk defa olarak bir köylü çocuğu, kendi köyünü bütün acı gerçekleriyle gözünüzün önüne çırçıplak sermiştir. Bu, ne bir ilim eseridir, ne de hayal mahsulü bir hikâye. Fakat bir hikâye kadar sürükleyici ve pek çok ilim eserlerinden kat kat faydalıdır. Bir Orta Anadolu köyündeki hayat şartlarının yerinde müşahedesine dayanan 'Bizim Köy' de köy davamızın elle tutulur bir vuzuhla karşınıza dikildiğini göreceksiniz. Bu iddiasız eser, anlattığı hakikatlerin korkunçluğu ile hepimizi itham eden bir vesika kıymeti kazanıyor." (Eralp-Yeni Sabah-,10 Mart 1950: 2; Talu-Son Posta-, 3 Nisan 1950: 2; Ayda-Cumhuriyet-, 27 Nisan 1950: 2).

"Türkiye Cumhuriyeti idaresinin kurulduğu yani köylü "memleketin efendisi" ilan edildiği tarihten 1950 yılına kadar geçen 27 senelik süre zarfında köyle uzak yakın ilgisi olmuş ne bir fert, ne de bir heyet, Türk köyünün ve köylüsünün gerçek bir portresini çizmemiş, onun geriliğini gözler önüne sermemiştir. Bu açık bir şekilde ortaya konmadığından dolayı da geriliğin sebepleri araştırılmamış ve köy ile köylünün kalkındırılmasına yönelik esaslı adımlar atılmamıştır."(Ediz-Son Posta-, 4 Nisan 1950: 5; Anday-Yaprak-, 1950: 2; Rifat-Yaprak-, 1950: 2).

Dönemin edebiyat dünyasının önde gelen isimleri olan Orhan Veli Kanık ve Melih Cevdet Anday gibi yazarlar da 'Bizim Köy' ile birlikte Osmanlıdan Cumhuriyete köy ve köylü yaşamında ciddi bir değişimin olmadığı yönünde ileri sürülen iddialara hak verircesine,

"Ebubekir Hazım Bey'in Meşrutiyet yıllarında çıkmış Küçük Paşa adlı bir kitabı vardır. Niğde bölgesindeki köylerin halini anlatır. Anlatılan hal de Bizim Köy'de anlatılandan farklı değildir. Yani Mahmut Makal'ın gördüğü iş, böylece, o köylerin yüzyıllardır değişmeyen kaderini bir de bugünkü nesillere göstermek olmuştur" demişlerdir. (Kanık-Yaprak-, 1950: 2; Anday-Yaprak-, 1950: 2).

Cumhuriyet Halk Partisi'ne karşı iktidarın en büyük alternatifi olarak gösterilen Demokrat Parti ve onun resmi yayın organı *Zafer* gazetesi, Mahmut Makal'ın eseri 'Bizim Köy' e ilk başta gerekli ilgiyi göstermemiş hatta bu konuda çok geç kaldıklarını gazetenin yazarları da kabul etmişlerdir. Sonrasında ise konuya politikanın doğasında var olan pragmatist duygularla müdahil olan *Zafer* gazetesi yazarları, 'Bizim Köy'ü

tenkit eden iktidarın yayın organı *Ulus* gazetesini sert bir dille eleştirmiş, Mahmut Makal'ı ve eserini ise göklere çıkarmışlardır.

Zafer gazetesine göre Mahmut Makal, hakikatlerin korkunçluğunu gözler önüne sermiş ve kapalı gözlerin açılmasını sağlamıştır. Gazete bu yüzden de 'Bizim Köy'ün mukaddes bir kitap gibi okunmasını okuyucularına tavsiye etmiştir: "*Cehaletin, geriliğin, taassubun, pisliğin düşmanı, köy davasının büyük öncüsü Mahmut Makal'ın bu değerli eserini her devlet adamı her idareci ve her vatandaş mukaddes bir kitap gibi okumalı ve bu büyük derdin dermanını aramalıdır.*" (Alpay-Zafer-, 19 Mayıs 1950: 4; Taşer-Zafer-, 5 Nisan 1950: 4; Karadeniz-Zafer-, 19 Nisan 1950: 2).

Dönemin bazı basın organlarına göre ise 'Bizim Köy'ün kamuoyunu meşgul etmesinin ve çok satmasının nedeni, yazarın kitabının çıktığı dönemde tutuklanmasıdır. Halkın da çeşitli çevrelerden gelen propagandaların etkisinde kalarak "Acaba kitapta tevkifi icap ettiren ne var?" psikolojisiyle hareket edip kitabı satın alması bu eseri ve yazarını meşhur etmiştir: "*Eğer delikanlı tevkif edilmemiş olsaydı bu kitap da bir müddet vitrinde güneş banyosu yaptıktan sonra diğer kardeşlerinin yanına gider ondan sonra da işportalara intikal eylerdi*" (Yeni Sabah, 2 Mayıs 1950: 3) denilmiştir.

İktidar partisi çevrelerine göreyse tam seçim arifesinde hükümeti zor durumda bırakacak böylesi bir eserin yayımlanması ve kamuoyunun bununla meşgul edilmesi planlı bir harekettir. Hele ki bu eserin yazarı 18 yaşına yeni basan bir Köy Enstitüsü mezunu öğretmen olunca iktidar çevrelerinde şüpheler daha da artmıştır. *Ulus* gazetesine göre, bir Köy Enstitüsü mezunu olarak Makal'dan beklenen şey köyün ve köylünün durumunun iyileştirilebilmesi adına yaratıcı ve yapıcı hamlelerde bulunmasıdır. Oysaki kendisi kabuğuna çekilerek çevresini bir ressam veya edebiyatçı gözüyle sadece betimlemiş ve durumdan şikayet etmiştir. Kısacası *Ulus*'a göre Mahmut Makal, muhitini ıslah edecek ve ileriye götürecektir. O zor durumlarda, hemen çevresine uymuş ve meseleleri kendi haline bırakmıştır (Kanad-Ulus-, 4 Nisan 1950: 2).

Kitabın akisleri görüldüğü üzere, çok çabuk ortaya çıkmıştır. Ancak bu geri dönüş iktidara yakın çevrelerde olumsuz yönde, bir tür oç alma ya da sindirme politikası şeklinde kendisini göstermiştir. Buna göre Niğde Valisi, şehre bağlı köyleri dolaşarak bir tür seçim propagandası yaparken Mahmut Makal'ın görev yaptığı Çardak Köyü'ne de uğramış ve burada öğretmeni rencide edecek hareketlerde bulunmuştur. Bu hadiseden yaklaşık bir hafta sonra da Makal, 27 Mart 1950 tarihinde Aksaray Kaymakamlığı'na davet edilmiş hemen akabinde de Savcılığa sevk edilerek 29 Mart tarihinde tutuklanmıştır. Görülen lüzum üzerine ilgili makamlarca Mahmut Makal'ın Çardak Köyü'ndeki evinde araştırmalar yapılmış, okul öğretmenin bir kısım kitapları müsadere olunmuştur. Bu arada köy öğretmenin babasına ait evde de araştırma yapılmıştır (Son Posta, 7 Nisan 1950: 7; Cumhuriyet, 7 Nisan 1950: 3; Yeni İstanbul, 2 Nisan 1950: 2).

Tevkifin sebebi ise tam olarak anlaşılamamıştır. Mahmut Makal: "*İlk kitabımı çıkışından üç ay sonra gördüm. Görür görmez de Aksaray hapisanesini boyladım. Tutuklanmamın nedeni görünüşte kitabım değildi. 'Demirci, kömürcü bir olacak bizim kuracağımız düzende' diyerek komünizm propagandası yapmışım sözde*" diyerek o günleri anlatır. (Kocabaş, 2018: 7). Muhalefet kanadına göre bu tevkife Makal'ın

kaleme aldığı 'Bizim Köy' isimli eserin iktidarda yarattığı hoşnutsuzluk neden olmuştur. İktidara göre ise tevkifin temel nedeni Makal'ın komünizm propagandası yapmış olmasıdır (Ulus, 9 Nisan 1950: 1; Ulus, 10 Nisan 1950: 3).

Mahmut Makal ile ilgili haberlerin basında ve kamuoyunda gündemi meşgul etmeyi sürdürmesi üzerine Başbakan Yardımcısı Nihat Erim, hükümet adına bir açıklama yapmak durumunda kalmıştır. 'Bizim Köy' isimli kitabı gerçekleri yansıtan bir eser ve kırsal kesimin kalkındırılması için bir reçete olarak değerlendiren Erim, Makal'ın tevkifinin yazdığı eserle bir ilgisinin bulunmadığını asıl sebebin farklı olduğunu ve bağımsız yargıyı yönlendirmenin ise kimse adına söz konusu olamayacağını söylemiştir.

Nihat Erim: “ –Köy okulu öğretmeni Mahmut Makal'ın “Bizim Köy” adlı kitabını okumuştum. Kitap hakikaten faydalıdır. Çünkü bilhassa Orta ve Doğu Anadolu'da onun tarif ettiği şekilde köylerimiz vardır. Bunu kimden gizleyeceğiz. Yüz yılların biriken geriliğini 15 – 20 senede silmek mucizesini gösterememek bu nesil için bir kabahat sayılamaz. Bu türlü yazılardan ibret alarak köyü kalkındırmak, ileriye götürmek hususundaki azmimizi sağlamlaştırmalıyız. Ben şahsen bu kitaptan çok istifade ettim ve bunu yazan öğretmene karşı iyi duygular beslemekteyim...

Mahmut Makal'ın bu kitabı yazdığı için tevkif edildiğinin doğru olmadığını öğrendim. Bize verilen malumata göre, kendisinin tevkifi başka bir sebeptendir. Esasen savcının talebi ve yargıcın kararıyla yapılmış bir tevkif üzerinde idarenin ve hükümetin herhangi bir tesiri olamaz. Savcı ve yargıç da kanunları tatbik ederler. Bu itibarla, meseleye tamamen kaza cihazının yetkisine giren bir iş olarak bakmak icap eder”. (Akşam, 10 Nisan 1950: 2; Son Posta, 9 Nisan 1950: 3; Vatan, 9 Nisan 1950: 3).

Nihat Erim'in sözleri basında iyi karşılanır. Örneğin Akşam gazetesi yazarlarından Şevket Rado, gerçeklerin üzerinin kapatılmaması gerektiğini, her türlü eleştirinin hataları düzeltmek adına bir elzem olduğunu belirtir ve Erim'i basında çıkan sözlerinden dolayı tebrik eder. (Rado-Akşam-, 15 Nisan 1950: 2).

Nihat Erim'in açıklamasından sonra partinin yayın organı Ulus gazetesi de bu konuda yayın politikasını değiştirmiştir. Örneğin Ulus gazetesi yazarlarından Selahattin Batu, Mahmut Makal ve 'Bizim Köy' isimli eser hakkında “...Köy gerçeğini, kalemi ile büyük çapta ilk defa o deşti. Deşilmeyen yaralar onarılamaz. Yarattığı değerli eserin bizi gereği gibi ve uzun uzun düşündürmesini dilerim...” (Batu-Ulus-, 12 Nisan 1950: 2) ifadelerini kullanmıştır.

Mahmut Makal'ın tevkifi hadisesinde başaktör konumunda olan Niğde Valisi İbrahim Tevfik Kutlar da bir açıklama yapmak zorunda kalmıştır. Mahmut Makal'ın tevkifinin basında yazıldığı gibi yayımlanan eseriyle bir ilgisi olmadığını kaydeden Vali Kutlar, Makal'ın 18 Mart 1950 tarihinde Aksaray Halkevi'nde gece kursundaki öğrencilere yaptığı, “- Şimdiki zamanda zenginler çocuklarını okutuyor, fakirlerin çocukları okuyamıyor, fakat iki üç sene sonra yeni bir devlet kurulacak, o vakit zengin, fakir, simitçi, berber, demirci hep beraber ve müsavaten okutulacak” tarzındaki konuşmasına işaret etmiştir.

Niğde Valisi İbrahim Tevfik Kutlar: “-1- İl dâhilinde yaptığım teftişler meyanında yanımda Aksaray Kaymakamı Tarım Mud ve diğer ilgili memurlar olduğu halde 11.3.1950 günlü İnli Nurguz, Cimeli, Veyis, Fakılı, Yeniköy, Baynus, Sapmaz, Acıpınar, Hanobası köylerini teftiş ettikten sonra Çardak köyüne gittim.

Orada yapılmakta olan okulun inşaatının ilerlememiş olduğunu görerek muhtara ve öğretmene gerekli emirleri verdim. O sırada birçok köylü etrafımızda toplanmıştı. Köyün su, yol ve diğer ihtiyaçları hakkında onlarla konuştum. Köylülerin hemen hepsinin ayaklarında kundura ve çorap, üstlerinde de düzgün elbiseler olduğunu gördüğümden, öğretmen Mahmud Makal’a kitabını beğendiğimi fakat çok mübalağada bulunduğunu söyledim ve yazılarında daha realist olmasını tavsiye ettim.

Bu köy ile Hacı Mahmuduşağı köyü arasında sınır ihtilafının halli için beni beklediklerinden dönüşte kendisi ile de konuşacağımı söyleyerek oradan ayrıldım. Akşam köye uğradığımda öğretmen Mahmud’u görmek istedimse de yemeğe gittiğinden kendisi ile tekrar görüşemedim. Vakit de geciktiğinden geceyi Kocas üretim çiftliğinde geçirmek üzere köyden ayrıldım.

-2- Ertesi gün diğer köyleri de dolaşarak teftişlerimi bitirdim ve Aksaray’a geldim. Burada Milli Eğitim Müdürünü çağırtım: Mahmud Makal’ın kitabını beğendiğimi, ileride iyi bir muharrir olacağını fakat hastalıklı olduğunu bunun için de himayeye muhtaç bulunduğunu belirttim. Mahmud Makal’ın çağırılıp muayene ettirilmesini, icap ettiği takdirde onu prevantoryoma göndereceğimi ve tatilden sonra da daha iyi bir yere nakledeceğimi söyledim.

-3- Milli Eğitim memuru Mahmud Makal’ı muayene için çağırdı. Bu öğretmen 18.03.1950 günü geldi ve o akşam halkevindeki gece kursuna gitti. Burada tanışmakta olduğu kurs öğretmeni Sadreddin’den öğrencilerin yetişip yetişmediklerini sordu, o da öğrencileri kontrol etmesini rica etti.

Mahmud Makal, öğrencilere sualler sorduğu bir sırada bunlardan biri “mademki öğretmensiniz bize tarih anlatın” demiş, o da “-Ben tarih bilmem, özetini alırım” diye söze başlamış ve tarihi tarif ettikten sonra da “-Şimdiki zamanda zenginler çocuklarını okutuyor, fakirlerin çocukları okuyamıyor, fakat iki üç sene sonra yeni bir devlet kurulacak, o vakit zengin, fakir, simitçi, berber, demirci hep beraber ve musavaten okutulacak” demiştir.

Mamud Makal, 19.03.1950 Pazar günü sabahı, Kaymakamı evinde ziyaret etmiş, Kaymakam da hakkındaki iyi düşüncelerimi kendisine anlatarak hastanede mütehassis tarafından muayene olmasını söylemiştir. O da hastalığının şimdiki halde kireçlenmiş bir durumda olduğunu, fakat tatilden sonra iyi bir yere kaldırılırsa memnun olacağı cevabını vermiştir. İlgimden ziyadesi ile memnun olan Mahmud Makal bunun üzerine teşekkür etmiş ve yazdığı kitaptan birini bana birini de Kaymakama el yazısı ile birlikte hediye etmiştir.

Pazartesi günü gençler, Mahmud Makal'ın, Halkevindeki kursta yaptığı konuşmayı Emniyet Dairesine ihbar etmişlerdir. Onun üzerine de hakkında tutanak tanzim olunarak dosya Cumhuriyet Savcılığına verilmiştir. Savcılık da hâkimden aldığı karar üzerine, evinde arama yaptırmış ve evraki sulh ceza yargıçlığına vermiştir. 29.03.1950 tarihinde yargıç tevkif kararı vermiş ve dosyayı sorgu yargıçlığına tevdi etmiştir.

Bu duruma göre Mahmud Makal 'Bizim Köy' adındaki kitaptan değil, fakat Halkevinde gençler ile yaptığı konuşma dolayısıyla, benim Çardak köyüne ziyaretimden tam 16 gün sonra tevkif edilmiş olup hadisenin idare ile hiçbir ilgisi yoktur. Cumhuriyet adliyesine idari makamların hiçbir suretle müdahalesine imkan olmadığı herkesçe malum bir keyfiyettir.

Diğer taraftan valiliğimiz bu arkadaşın istikbalde iyi bir yazar olacağını takdir ederek kendisinin sağlığı ile ilgilenmiş ve daha iyi bir yer de çalışması için de gerekli tedbirleri almış bulunmaktadır. Hadise bundan ibarettir. Bizim Köy adlı kitapla ilgili bir hadise yoktur. Bu iş tamamen adalet makamlarına ait bir keyfiyettir.” (Yeni Sabah, 15 Nisan 1950: 5; Son Posta, 18 Nisan 1950: 7; Cumhuriyet, 11 Nisan 1950: 3; Vatan, 12 Nisan 1950: 4).

Mahmut Makal'ın tevkif edilip, cezaevine konulmasından sonra basının ilgisi tümünden bu konuya yoğunlaşmıştır. Dönemin amiral gazetesi *Cumhuriyet* de bir muhabirini bu hadisenin araştırılması için görevlendirmiştir. *Cumhuriyet* muhabiri Ferdi Öner, öncelikle tutuklu Makal ile görüşmek üzere Aksaray Cezaevi'ne gitmiş ve burada Savcı Ömer Göncü'den Makal'ın komünistlik propagandası yaptığı gerekçesi ile tevkif edildiğini öğrenmiştir. *Cumhuriyet* muhabiri gerekli izinleri aldıktan sonra henüz 18 yaşındaki tutuklu köy öğretmeni ile görüşmüştür. Bu kısa görüşmede Makal, *Cumhuriyet* muhabirine içinde bulunduğu durumdan dolayı hissettiği üzüntülerini açıklarken:

“Ben hiçbir menfi ideolojiye hizmet etmiyorum. Kökü köye ve anavatanı dayanan bir ailenin evladıyım. Köy Enstitüsünde beş sene okudum. Bütün varlığımla köy idealine ve milliyetime bağlıyım. Bu davanın hizmetkarı olmak büyük bir fazilet sayılmak lazım gelirken milliyetime değil Moskoflara hizmet eder tarzında isnat ve ithamlar karşısında büyük bir üzüntü duyuyorum. Türk adaletine güveniyorum. Her şeyim açıktır, onun elinde ve önündedir” (Cumhuriyet, 13 Nisan 1950: 3) ifadelerini kullanmıştır.

3. Mahmut Makal ve 'Bizim Köy'ün Siyasete Etkisi

Yukarıda belirtildiği üzere, tam genel seçim arifesinde böylesine bir kitabın yayımlanması iktidarı büyük bir sıkıntıya sokmuştur. Zira basının bir kısmına göre, nüfusun beşte dördünü barındıran Anadolu köylerinin geriliğini ve insanlık dışı hayat şartlarını gerçekçi tasvirlerle ortaya koyan Makal, cumhuriyet döneminde tüm girişimlere rağmen köy kalkınmasının iktidar çevrelerce iddia edildiğinin aksine gerçekleştirilemediğini ya da arzu edilen düzeyde başarılamadığını ortaya çıkarmıştır. (Son Posta, 7 Nisan 1950: 1,7; Kanık-Yaprak-, 1950: 2). Türkiye'de köy sosyolojisi üzerine araştırmalar yapan Batılı Sosyolog Ulrich Planck de Makal'ın tespitlerinin iktidar sahipleri için rahatsızlık uyandırdığını, bu yüzden de eser sahibinin tutuklandığını

belirtmiştir. (Planck, 1971: 230). Üstelik olayın bir de sosyolojik boyutu bulunmaktadır: Bir insan doğruyu söylüyor ve bu söyledikleri iktidarın canını sıkıyor diye tevkif edilmemelidir. Zira toplumu oluşturan bireyler, gerçeği söyleyecekleri her an akıllarına Makal örneğini getirecek ve bu onların geri adım atmalarına neden olacaktır. Üstelik bu durum ulaşılamayan demokrasiden hızla daha da uzaklaşılmasına neden olacaktır (Emeç-Son Posta-, 8 Nisan 1950: 7). Nitekim Mahmut Makal'ın avukatlarından biri olan Süreyya Ağaoğlu, Makal'a, "*bu mevkufiyetin kendisi için bir hayat dersi, bir tecrübe olacağını söylediği zaman*" Makal, Ağaoğlu'na şu düşündürücü cevabı vermiştir: "*Yalnız korkuyorum. Safiyetimi kaybedeceğim Bundan sonra duyduğumu, düşündüğümü olduğu gibi yazamayacağım, diye korkuyorum*" (Ağaoğlu-Vatan-, 3 Mayıs 1950: 2) demiştir.

'Bizim Köy' isimli eser, 1950 yılında yayımlanmış ve çıktığı yıl, dört baskı yapmıştır. Bu yıl, aynı zamanda Türkiye'nin siyasal ve sosyal açıdan değişime uğradığı yıldır ve eser bu değişime katkıda bulunmuştur. Çok partili siyasi hayata geçişle birlikte seçim olgusu ortaya çıkmış ve siyasetten uzak kitleler kısa bir sürede bu duruma entegre olarak ülke yönetiminde söz sahibi olma bilincine erişmişlerdir. 14 Mayıs 1950'de, toplumun büyük kesimini oluşturan köylü kitlesi ile toplumun aydınlatılması görevini yerine getiren basın kurumu bir nevi ülkenin geleceğini belirlemiştir. 'Bizim Köy'ün böyle bir ortamda yayımlanmış olması kimilerine göre bir şans, kimilerine göre ise bilinçli bir tercihtir. CHP iktidarına karşı farklı fraksiyonlardan oluşan muhalefet kesimi bu eseri eleştirilerinin somut vücut bulmuş hali olarak kamuoyuna lanse etmiştir. Bundan rahatsız olan iktidar ise 14 Mayıs seçimlerinden önce gerçekleştirdiği mitinglerde köy ve köylünün kalkındırılması meselesine ayrı bir parantez açmak durumunda kalmıştır. Farzı misal Başbakan Şemsettin Günaltay, Kastamonu seyahatinde yaptığı konuşmada seçimlerden CHP'nin birinci parti olarak çıkması durumunda devlet bütçesinden en büyük payın köylünün refahına ayrılacağını ifade etmiştir (Ulus, 12 Nisan 1950: 1,5).

CHP taraftarlarına göre, iktidar partisine yöneltilen eleştiriler gerçeklikten uzaktır. Zira CHP'nin objektif bir şekilde değerlendirilebilmesi için partinin iktidara geldiği 1920'li yıllardaki şartlarla, 1950'deki durumun mukayese edilmesi gerekmektedir. Maddi cepheden ülkenin durumunu tasvir eden CHP ileri gelenleri: Ülkenin o dönemde büyük bir bölümünün düşman işgalinden yeni kurtarıldığını; bayındırlık eserleri adına ne varsa hemen hepsinin yabancı şirketlerin ve dış devletlerin malı olduğunu, üstelik yüz milyonlarca liralık dış borcun bulunduğunu belirtmişlerdir. CHP'nin ise iktidara geldikten sonra bu borçları ödemek ve bayındırlık eserlerini Türk milletine mal edebilmek için çeyrek asırda dört milyar lira harcamış olduğunu, ayrıca dünden o güne gerçekleşen sanayi – ticaret – endüstri ve maden tesislerindeki gelişmenin önemine dikkatleri çekmişlerdir. Kültür konusundaysa, o dönemdeki öğrenci sayısı kadar artık okulun var olduğunu ve toplumsal eşitlik adına Köy Enstitüleri projesinin hayata geçirildiğini belirtmişlerdir. (Cumhuriyet, 5 Mayıs 1950: 1,3; Cumhuriyet, 28 Mart 1950: 1,4; Ulus, 28 Mart 1950: 1,3).

DP lideri Celal Bayar'a göre ise Milli Mücadele'nin askeri ve dış siyaset cepheleri zaferle neticelenmiştir. Ancak güç olan hâkimiyeti, kayıtsız, şartsız millete mal etmek keyfiyeti ve ekonomik refah hususu tahakkuk ettirilememiştir. DP'nin iktidara

gelmesiyle birlikte ise hem köyler kalkındırılacaktır hem de diğer yarım kalan işler nihayete erdirilecektir. (Cumhuriyet, 1 Mayıs 1950: 3; Cumhuriyet, 3 Mayıs 1950: 1,4).

14 Mayıs seçimlerine az bir süre kala ise CHP lideri İsmet İnönü, İzmir – Demir Konak'ta gazetecilerle yaptığı bir söyleşi de "...Şansımız olur da kazanırsak yeni bir hamle yapacağız. Oturmak devri geçti artık" diyerek bir nevi partisi ve kendi adına öz eleştiride bulunmuştur. (Cumhuriyet, 4 Mayıs 1950: 1,3).

Türk Basınına göre de 'Bizim Köy' isimli eserin akisleri seçim sandığına yansımıştır. Hatta kimi gazete ve yazarlar 'Bizim Köy' isimli eseri okumadan seçim sandığına gidilmemesi yönünde halka telkinlerde bulunmuşlardır. Örneğin *Son Posta* gazetesinden Ercümen Talu 'Bizim Köy' başlıklı yazısında, "*Mahmut Makal'ın kitabı dünkü iktidar partisinin aleyhinde müthiş bir ithamnamedir. Vatandaşların onu okumadan seçim sandıklarının başına gitmemelerini tavsiye ederim*" demiştir. (Talu-Son Posta-, 3 Nisan 1950: 2; Son Posta, 7 Nisan 1950: 1,7; Alpay-Zafer-, 19 Mayıs 1950: 4; Taşer-Zafer-, 5 Nisan 1950: 4; Karadeniz-Zafer-, 19 Nisan 1950: 2).

Öte yandan yapılan tahkikat neticesinde bir suç unsuru görülmediğinden dolayı Mahmut Makal'ın 29 Nisan'da tahliyesine karar verilmiştir (Akşam, 30 Nisan 1950: 2; Cumhuriyet, 30 Nisan 1950: 1; Vatan, 1 Mayıs 1950: 1, 3; Son Posta, 1 Mayıs 1950: 3). Makal, tahliye olduktan sonra *Cumhuriyet* gazetesinin misafiri olarak 22 Mayıs tarihinde İstanbul'a gelmiştir. On gün boyunca İstanbul'da kalan Makal'a *Cumhuriyet* gazetesi muhabiri Ferdi Öner eşlik etmiş ve Makal'ın İstanbul seyahatini gün gün kaleme alarak onu okuyucuyla buluşturmuştur. Ancak bu yazılarda Makal örtülü de olsa bir görgüsüz ve bilgisiz olarak lanse edilmiştir (Öner-Cumhuriyet-, 23-30 Mayıs 1950; Makal-Cumhuriyet-, 3 Haziran 1950: 2). Tabii bu durum Makal üzerindeki olumlu algının az da olsa tersine dönmesine sebep olmuştur. Örneğin *Son Posta* gazetesi yazarı Nusret Safa Coşkun *Cumhuriyet*'in misafiri olarak İstanbul'a gelen Mahmut Makal'ı yazılanlardan hareket ederek daha yakından tanıma fırsatı elde ettiğini ve sonuçta bu eseri Makal'ın yazamayacağına hükmettiğini belirtmiştir.

Coşkun: "*Doğrusunu söylemek lazım gelirse Bizim Köy'ün tamamen kendi fikir ve kalem mahsulü olmadığı hakkındaki iddialara hak vereceğim geliyor. Vakıa, Bizim Köy müellifi, köyünden çıkmamıştır, denizi görmemiştir, amma vapurun, deniz ortasında durup, nasıl yolcu alacağını soracak kadar da cahildir. Öyle sualler soruyor, gördükleri hakkında öyle sözler söylüyor ki, kendisinin ömründe bir defa olsun, gazete okuduğundan şüphe edeceğim geliyor. Görgüsünün bir köy hudutları içinde mahsur kalmasında ayıplanacak hiçbir cihet yok. Ancak o çapta bir eser verebilen bir insanın, oturduğu yerden, bir memleket görüşüne dahi malik olması icap etmez mi? Mahmut Makal'ın gazetede yazılanlara bakılırsa, "İstanbul'un taşı, toprağı altınmış!" diyerek, Galata rıhtımındaki parke taşlarını sökmeye kalkan zavallı köylüden hiçbir farkı yok.*" (Coşkun-Son Posta-, 29 Mayıs 1950: 4) ifadesini kullanmıştır.

Mayıs 1950 tarihinde Türkiye'de iktidar değişmiş ve Demokrat Parti iktidara gelmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni cumhurbaşkanı Celal Bayar 15 Haziran 1950 tarihinde Ankara'da Çankaya Köşkü'nde Mahmud Makal'ı kabul etmiştir (Cumhuriyet, 16 Haziran 1950: 1-2). Bu görüşmede Bayar'ın Makal'ı sıcak karşılayıp, ikilinin köy ve

eğitim meselelerinden bahsetmeleri o an için kısa bir süre de olsa sorumluluk sahibi aydınlar da geleceğe dair bir umut ışığının belirmesine neden olmuştur.

Sonuç

Köylerin eğitim yoluyla kendi içinden canlandırılması amacını güden Köy Enstitüleri, vermiş oldukları mezunlar ile ülke kalkınmasına yönelik çok önemli katkılar sağlamışlardır. Köy Enstitüsü mezunu öğretmenler, eğitim dışında yazın alanında da edebi eserler vererek Türkiye Cumhuriyeti'nin köy gerçeğini tüm yalınlığı ve gerçekliğiyle kamuoyunun gündemine taşımayı başarmışlardır. Bu süreci başlatan kişi ise 'Bizim Köy' isimli eseri ile Mahmut Makal olmuştur.

Makal'ın anlattığı şeyler aslında yeni değildir. Ancak ilk kez o, köy yaşamında ekonomi, eğitim, sağlık, din gibi temel konulara değinerek köyün ve köylünün daha önce kaleme alınmayan yönlerini realist bir bakış açısıyla yazıya dökmüş ve bunları herkesin görebileceği şekilde kamuoyunun huzuruna sunmuştur. Bu yüzden de 'Bizim Köy', cumhuriyet ile birlikte getirilen yeniliklerin ne derece köy yaşamına intikal ettirilebildiğinin ciddi bir ölçütü olarak kabul görmüştür.

Bizim Köy isimli eserin yayımlanmasıyla birlikte gerçek sosyal kitleden kopuk bir yaşam sürdüren şehirli aydın kesimi şiddetini tam olarak ölçemeyeceğimiz bir sarsıntı yaşamıştır. Bu kesim, köy yenileşmesinin tüm reform kanunlarına rağmen sözde kalıp çok fazla bir gelişme göstermediğinin farkına varmıştır. Üstelik nasıl ki Köy Enstitüleri sayesinde birçok köy çocuğu aydın olma sürecine girmişse, Bizim Köy isimli eserde, toplum zihnindeki aydın kalıbının sorgulanmasına ve genişletilmesine yardımcı olmuştur.

Öte yandan eserin yazarının önce geçici olarak tutuklanıp sonra da serbest bırakılması toplum nazarında bir diğer sarsıntıya neden olmuştur. İktidar tarafından tenkitin devlet yöneticilerini rehavetten kurtaracak bir teşvik olarak görülmediği, gerçekleri dile getirmenin bir tür cezaya tabi olduğu düşüncesi toplum fikriyatında netlik kazanmıştır. Bu durum ise demokrasi söylemini dilinden düşürmeyen Demokrat Parti'nin 14 Mayıs 1950 seçimlerinin hemen öncesinde toplum ve aydın nazarında daha da güçlenmesini sağlamıştır.

Ayrıca 'Bizim Köy' isimli eserin yayımlanmasından sonra Türk edebiyatı yeni bir soluk kazanmıştır. Türk edebiyat dünyasında köy temalı edebi eserler ve köye yönelik sosyal araştırmalar artmıştır. Bu durum ise köy sorunlarına ilişkin sağlam reçetelerin ortaya konulmasına ve köy ile köylünün kalkınma yarışında eskiye kıyasla daha fazla yol alınmasını olanaklı kılmıştır.

KAYNAKLAR

1. Tetkik Eserler

a. Kitaplar

AKYÜZ, Yahya, (2015), *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara: Pegem Akademi.

ÇAVDAR, Tevfik, (2008), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi (1839 – 1950)*, Ankara: İmge.

GEDİKOĞLU, Şevket, (1971), *Evreleri, Getirdikleri ve Yankılarıyla Köy Enstitüleri*, Ankara: İş Matbaacılık.

MAKAL, Mahmut, (1961), *Bizim Köy*, İstanbul: Varlık Yayınevi.

TONGUÇ, Engin, (1970), *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, İstanbul: Ant Yayınları.

TURAN, Şerafettin, (1999), *Türk Devrim Tarihi IV: Çağdaşlık Yolunda Yeni Türkiye (10 Kasım 1938 – 14 Mayıs 1950)*, Ankara: Bilgi Yayınevi.

b. Makaleler

ANDAY, Melih Cevdet, (1950), "Bizim Köy'e Dair", *Yaprak*, Yıl:2, S.21: s.2.

ÇELEBİ, Onur, (2016), "14 Mayıs 1950 Seçimlerinde Şiddet Politikası ve Milli Birlik Temaları", *Turkish Studies*, C.XI, S.11: s.29-52.

KANIK, Orhan Veli, (1950), "Bizim Köy'le Küçük Paşa", *Yaprak*, Yıl:2, S.24: s.2.

KOCABAŞ, Kemal, (2018), "Canlandırılacak Köy'den Bizim Köy'e", *Kitap*, S.19: s.4-13.

PLANCK, Ulrich, (1977), "Türkiye'de Köy Sosyolojisi", Çeviren: M. Reşit Küçükboyacı, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, C.II, S.4: s.223-240.

RIFAT, Oktay, (1950), "Bizim Köy", *Yaprak*, Yıl:2, S.23: s.2.

YILDIZ, Nihal – AKANDERE, Osman, (2017), "Köy Enstitülerinin İdeolojik Yapısı", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları*, C.XVII, S.35: s.275-316.

c. Tezler

AKDAĞ, Ali Can, (2020), *Türk Eğitim, Kültür ve Edebiyat Dünyasında Mahmut Makal*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

ERBAŞ, Gülay, (2019), *Mahmut Makal'ın Hayatı, Sanatı ve Edebi Eserleri*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi.

KARAMAN, Nazlı, (2010), *Köy Enstitüsü Mezunu Mahmut Makal, Fakir Baykurt ve Talip Apaydın'ın Romanlarında Köyde Eğitim Sorunu*, Yüksek Lisans Tezi, Samsun: Ondokuzmayıs Üniversitesi

2. Süreli Yayınlar

a. Gazeteler

" 'Bizim Köy' Müellifinin Tevkifi" , *Cumhuriyet*, 11.04.1950, no: 9221, s. 1,3.

- “ Bizim Köy Müellifi İle Bir Konuşma” , **Cumhuriyet**, 13.04.1950, no: 9223, s. 1,3.
- “ Bizim Köy Müellifi Tevkif Edildi” , **Cumhuriyet**, 07.04.1950, no: 9217, s. 1,3.
- “Bizim Köy Hakkında” , **Yeni Sabah**, 02.05.1950, no: 3980, s. 1, 3.
- “Bizim Köy Müellifi Tahliye Edildi” , **Akşam**, 30.04.1950, no: 11333, s. 2.
- “Bizim Köy Müellifinin Tevkif Sebebi” , **Yeni Sabah**, 15.04.1950, no: 3963, s. 1, 5.
- “Bizim Köy’ü Yazan Tevkif Edildi” , **Son Posta**, 07.04.1950, no: 1435, s. 1,7.
- “Bizim Köy’ün Müellifi Tevkif Edildi” , **Yeni İstanbul**, 02.04.1950, no: 123, s. 2.
- “C. Bayar, Kastamonu’da Mali Politikayı Tenkit Etti” , **Cumhuriyet**, 01.05.1950, s. 1,3.
- “Cumhurbaşkanı Dün Bir Hasbıhal Yaptı” , **Cumhuriyet**, 04.05.1950, s. 1,3.
- “Cumhurbaşkanı Dün Mahmud Makal’ı Kabul Etti ”, **Cumhuriyet**, 16.06.1950, no: 9287, s. 1 – 2.
- “Cumhurbaşkanının Dün Söylediği Seçim Nutku” , **Cumhuriyet**, 28.03.1950, s. 1,4.
- “Günaltay’ın Kastamonu’da Söylediği Nutuk” , **Ulus**, 12.04.1950, no: 10339, s. 1, 5.
- “Hep O Kitap” , **Ulus**, 10.04.1950, no: 10337, s. 3.
- “İnönü’nün Üçüncü Nutku” , **Ulus**, 28.03.1950, s. 1,3.
- “Mahmud Makal Dün Tahliye Edildi”, **Cumhuriyet**, 30.04.1950, no: 9240, s. 1
- “Mahmut Makal İftiraya Uğradığını Söylüyor” , **Vatan**, 12.04.1950, no: 3193, s.1, 4.
- “Mahmut Makal Serbest Bırakıldı” , **Vatan**, 01.05.1950, no: 3212, s.1, 3.
- “Mahmut Makal Tahliye Edildi” , **Son Posta**, 01.05.1950, no: 1459, s. 3.
- “Mahmut Makal Tevkif Edilmiş” , **Vatan**, 09.04.1950, no: 3190, s.1, 3.
- “Mahmut Makal’ı Avukat S. Ağaoğlu Müdafaa Edecek” , **Akşam**, 18.04.1950, no: 11321, s. 2.
- “Mahmut Makal’ın Tevkifi Hadisesi” , **Ulus**, 09.04.1950, no: 10336, s. 1.
- “Mahmut Makal’ın Tevkifi Sebebi” , **Son Posta**, 18.04.1950, no: 1446, s. 1,7.
- “Mahmut Makal’ın Tevkifi Teyit Edildi” , **Son Posta**, 09.04.1950, no: 1437, s.1, 3.
- “Partiler, Radyolarla Propagandaya Başladı” , **Cumhuriyet**, 05.05.1950, s. 1,3.
- “Tevkifinin Kitaptan İleri Gelmediği Bildiriliyor” , **Akşam**, 10.04.1950, no: 11313, s. 2.

“Yurt da Seçim İçin Söylenen Nutuklar” , **Cumhuriyet**, 03.05.1950, s. 1,4.

b. Gazete Makaleleri

Adile Ayda, “Bizim Köy”, **Cumhuriyet**, 27.04.1950, no: 9237, s. 2.

Ercümend Talu, “Bizim Köy” , **Son Posta**, 03.04.1950, no: 1431, s. 2.

Ferdi Öner, “ ‘Bizim Köy’ Müellifi Hayatını Anlatıyor” , **Cumhuriyet**, 17.04.1950, no: 9227, s. 1,4.

Ferdi Öner, “ ‘Bizim Köy’ Müellifi Hayatını Anlatıyor” , **Cumhuriyet**, 17.04.1950, no: 9227, s. 4.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal Bursa’da”, **Cumhuriyet**, 28.05.1950, no: 9268, s. 1.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal Büyük Şehrin Gece Hayatını Tetkik Etti”, **Cumhuriyet**, 27.05.1950, no: 9267, s. 1, 4.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal Cumhuriyet’in Misafiri Olarak İstanbul’da”, **Cumhuriyet**, 23.05.1950, no: 9263, s. 1, 4.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal Cumhuriyet’in Misafiri Olarak İstanbul’da”, **Cumhuriyet**, 23.05.1950, no: 9263, s. 1, 4.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal İstanbul’u Geziyor”, **Cumhuriyet**, 24.05.1950, no: 9264, s. 1 – 2.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal Üniversite Gençlerinin Verdikleri Çayda”, **Cumhuriyet**, 30.05.1950, no: 9270, s. 1, 3.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal, Boğaziçinde”, **Cumhuriyet**, 25.05.1950, no: 9265, s. 1, 5.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal, Üniversitede”, **Cumhuriyet**, 26.05.1950, no: 9266, s. 1, 5.

Ferdi Öner, “Mahmud Makal’ın Uçak Yolculuğu”, **Cumhuriyet**, 29.05.1950, no: 9269, s. 1, 3.

Fikret Kanad, “Köy Kalkınması ve Bizim Köy” , **Ulus**, 04.04.1950, no: 10331, s. 2.

H. Vehbi Eralp, “Bizim Köy” , **Yeni Sabah**, 10.03.1950, no: 3926, s. 2;

Hasan Ali Ediz, “Köy Siyasetimiz ve Bizim Köy” , **Son Posta**, 04.04.1950, no: 1432, s. 5.

Mahmud Makal, “Bizim Köy Müellifinin İntibaları: İstanbul’dan Ayrılırken”, **Cumhuriyet**, 03.06.1950, no: 9274, s. 2.

Nuri Alpay, "Bizim Köy" , **Zafer**, 19.05.1950, no: 383, s.4.

Nusret Safa Coşkun, "Bizim Köy Müellifi ve Bir Şüpheli..." , **Son Posta**, 29.05.1950, no: 1487, s. 4.

Selahattin Batu, "Bizim Köy'e Dair" , **Ulus**, 12.04.1950, no: 10339, s. 2.

Selim Ragıp Emeç, "Hakikatlerden Korkmayalım" , **Son Posta**, 08.04.1950, no: 1436, s. 1,7.

Suat Taşer, "Köyden Gelen Ses: Bizim Köy" , **Zafer**, 05.04.1950, no: 341, s. 4.

Süreyya Ağaoğlu, "Mahmut Makal'la Konuştuklarımız" , **Vatan**, 03.05.1950, no: 3214, s. 2.

Şevket Rado, "Bizim Köy Meselesi" , **Akşam**, 15.04.1950, no: 11318, s. 2.

Ercümen Talu, "Bizim Köy" , **Son Posta**, 03.04.1950, no: 1431, s. 2.

Zeria Karadeniz, "Yine Bizim Köy ve Bir Yazı" , **Zafer**, 19.04.1950, no: 355, s. 2.